

MARDØLA 1970 – 2020. 50 ÅR.

Noe av dette som kan brukes ?

ET BLIKK INN I DEN DYP-ØKOLOGISKE BEVEGELSE SOM FIKK SITT FØRSTE KONKRETE UTTRYKK VED MARDØLA-AKSJONEN.

(forsøk på en kortfattet presisering):

Hva var det som skjedde oppe i Sandgrovbotnen i 1970? Først og fremst var det en utvikling fra naturvern til miljøvern som gikk via økofilosofi og økopolitikk. Fra aksjonistenes side: En grunnleggende og sterk overbevisning om en nedbygging av natur som ikke ivaretar naturmangfoldet på en god måte. En økologisk bevissthet som gjør at folk velger å bryte norsk lov ved å sette seg i vegbanen og hindre gjennomføring av lovlig fattede vedtak.

Aksjonen på Haramsøya i dag kan, og bør, sees på bakgrunn av Mardøla for 50 år siden. Så kan vi spørre: Har vi ikke lært noe? Jeg vet Arne Næss sa at han så for seg minst en 100års periode før vi har endret holdning/innstilling til hvordan vi bruker naturen. Denne nye holdning som må vinne fram er at natur ikke bare må sees på som en ressurs som vi mennesker kan nyttiggjøre oss etter eget forgodtbefinnende. Vi må lære oss at natur er noe levende som vi må bli flinkere til å spille på lag med. I dag snakker vi om miljøvern som en global utfordring i forhold til forurensing og oppvarming. Om fotavtrykk som vi mennesker setter på Moder Jord. Og om hvilken klode vi overlater til våre etterkommere.

Slike grunnleggende spørsmål kom inn i miljødebatten i Sandgrovbotnen for 50 år siden.

Bakteppet var jo dette:

Menneskeheten hadde funnet opp plantevernmiddelet DDT for å få bedre hveteavlinger. Men det samme DDT ble gjenfunnet i pingvinene i Antarktis. Det var et sterkt varsko. Økologien som vitenskap var på frammarsj. Den amerikanske økologen Rachel Carson's bok: DEN TAUSE VÅREN, 1965, tok nettopp opp den økologiske forstyrrelse ved bruk av plantevernmidler. Og en tilsvarende bok: RINGEN SLUTTES, av Barry Commoner. (Også 1965,

men til norsk først i 1972). Om hvorfor moderne teknologi ikke løser krisen. Økosystem som begrep var sådd inn i offentligheten.

Det som følger videre er elementer som kan brukes og trolig redigeres og forkortes.

Markering eller Jubileum.

Mange, eller noen, vil ikke kalle det jubileum. De vil mene at det ikke er noe å feire.

Men aksjonen ble kjent som den første, store ikke-volds aksjon i Norge. Også kalt sivil ulydighet.

INNSTEG !:

Sigmund den piperøykende.

Min bror og meg hadde vært og fisket oppe ved Aursjøen. Kom innom Olav Utigard som vi kjente. Lokalbefolkningen støttet aksjonen og avtalen var de skulle ha noen oppe i Sandgrovbotnen til enhver tid. Men det var vanskelig med sommer og slåttonntid. Så fant de ut at vi kunne representere de lokale for 2-3 dager. Tidlig neste morgen la vi i veg opp Sandgrovs-kardet. Min sekk hadde de fylt med tobakkspakker til Sigmund Kvaløy. Han trengte pipa til de rolige dager der oppe.

INNSTEG 2:

Arne den lekne.

Han måtte raskt ned igjen til Oslo og skulle hentes en søndag av et småfly på Eikesdalsvatnet. På lørdag ble han med opp i Gravdalen for å se på en anleggsbrakke som Olav Utigard skulle kjøpe. Men på turen ned ble en gammel furu for fristende for Arne. Den måtte prøves. Det endte med flerret bukse som Edvarda, søster til Olav, måtte reparere til flyet kom neste dag. Når jeg mange år senere nevnte dette for Sigmund K, kunne ikke han huske denne episoden. Han mente det kunne være et godt eksempel på historier som kom

til når det først var en kjent professor som var leken. Og det har jo mange erfart. Men at de tok fart og hoppet gjennom bålet på lørdagskvelden så jeg med egne øyne. Det var også Sigmund med på.

Aura kraftverk:

Aura Kraftverk stod ferdig i 1953. Aursjøen og Gautsjøen (sistnevnte randt naturlig mot Dombås) var demt opp til et stort magasin.

Vatnet som rant naturlig ned Aura til Eikesdal ble pumpet opp i Torbuvatnet. Vannet gikk i tunnel nordover på vestsida av Litledalen og til kraftstasjonen helt ute ved selve Sunndalsøra.

Fra ca. 1960 ble Aura Kraftverk utvidet ved det såkalte takrenneprosjektet. Det betydde enda mer vatn bort fra Eikesdalen.

Stordalsvassdraget fra nord-vest til Aura like nedenfor

Aursjødemningen. De gikk helt vest til Gravidalen, rett opp for Finset i Eikesdal, og selvsagt småelver på strekningen.

Ette denne utvidelsen ble det sagt at det nå ikke var tilrådelig å ta mere vatn fra Eikesdal, av hensyn til grunnvannstand og

livsgrunnlaget. Fiske og plante- og dyre-liv har alltid vært viktig i

Eikesdal. En slik faglig begrunnet rapport ble forstått som et løfte til Eikesdal om at det ikke skulle tas mere vatn bort fra Eikesdal.

Allikevel skjedde det:

GRYTTE KRAFTVERK:

Dette var da påbegynt i slutten på 1960-tallet. Sandgrovbotn (en dal) starter ovenfor Verma i Romsdalen og går nordover mot

Mardalen i Eikesdal. Dette vannet danner den store Mardalsfossen:

Østre Mardøla. Mardalsbotn (dal) går sørover fra Isfjorden. Dette

vannet danner Vestre Mardøla, en mindre foss som renner på

svaberg ned i Mardalen. Mongevatnet ble også tatt med. Dermed

forsvant den mektige Mongefossen som kastet seg ned i Romsdalen ved Monge. Her ble det ikke snakk om noe minstevannføring

sommerstid. Alt dette vatnet skulle nå demmes og pumpes opp i

Grøttavatnet som magasin og derfra til kraftstasjon inne i

Romsdalshorn. Grytten kraftverk ble satt i drift i 1975.

MARDØLA-AKSJONEN 1970:

Når det så ble snakk om en protestaksjon mot utbyggingen var det ikke vanskelig for eikesdalingene å støtte opp om denne. Leiren ble etablert i Sandgrovbotnen 25.juli 1970. Visstnok var det Olav Utigard som hadde tatt opp gamle smedkunster og smidd kjettinglenker til forankring over veibanen.

ROMSDALINGENE så noe annerledes på situasjonen. De fikk vannet og dermed konsesjonsinntekter. De stilte mannsterkt opp i Sandgrovbotnen lørdag 5. august, og med en klar trussel: «Dersom ikke veibanen var frigjort til kl.12 neste dag, kunne hva som helst skje». Men ikke-volds-linjen ble fulgt og vegen var klar neste dag. Aksjonistene holdt likevel stand helt til 25.august. **Ved å ta turen opp til Mardalsfossen i dag kan vi på oppslagstavler underveis lese om det som foregikk i 1970. Anbefales.**

ARNE NÆSS

SAMARBEIDSGRUPPENE FOR NATUR OG MILJØVERN var etablert i 1969. (smn). Utgangspunktet var det øko-filosofiske miljøet ved Universitetet i Oslo. Her var både Arne Næss og Sigmund Kvaløy sentrale. Dette skulle ikke være en naturvern-organisasjon i vanlig forstand. Det var en løs tilslutning av folk som så nødvendigheten av å gå til aksjon mot stor-samfunnet: En grunnleggende kritikk av menneskets forhold til natur. Arne Næss hentet inspirasjon fra filosofen Spinoza, og dennes hovedverk: Etikken. Der ser Spinoza naturen som noe hellig. Og AN var videre inspirert av Gandhi og hans ikkevolds aksjoner ved frigjøringen av India i 1948. (Filmen «Gandhi», på norske kinoer i 1980).

Arne Næss var med på aksjonen bare en dag eller to. Men det var viktig for ham å stille opp og å gi sin tilslutning. Han var i gang med en bok om økofilosofi.

Ja, faktisk sa han opp sin stilling som professor ved UIO allerede i 1971 for å vie seg helt til dette. Både nasjonalt og internasjonalt begynte han å utvikle og utbre sin egen økofilosofi som han kalte ØKOSOFI T. En endelig utgave av boka kom ut i 1974: Økologi,

samfunn og livsstil. En utvidet utgave kom i 1991. Et eget kapittel om sosialøkonomi. Den måtte spille en viktig rolle fordi det økofilosofiske programmet også innbefattet en økopolitisk side. Interessant er det også at Arild Hervik bidro. Arne Næss sier i forordet: «Særlig cand.oecon. Arild Hervik har hjulpet meg direkte».

SIGMUND KVALØY.

SK ble i særlig grad aksjonisten blant øko-filosofene. Det var for han kort vei fra universitetsfilosofien via øko-filosofien og til politisk handling. Den er mer enn en rent intellektuell handling. Det er et totalt engasjement.

KOMPLEKSITET – KOMPLIKASJON.

Økologiens grunnregel om at «alt henger i hop» og begrepet «økokrise» utviklet han til det han kalte naturens «kompleksitet». Samspillet i naturen er noe omfattende og kvalitativt som sikrer balanse og stabilitet. Når en deler opp samspillet i enkelte biter som kan måles og kontrolleres via matematikk og fysikk, mister vi kompleksiteten og balansen. Vi trenger en overgang fra teknisk komplikasjon til det økologisk komplekse i vår samfunnsplanlegging. Det vil gi overlevingsstyrke og livsstyrke til alt levende, som også mennesket er en del av.

Vidar Halaas